

Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie

TOLERANCJA

Studia i Szkice

Redakcja naukowa
Adam Rosół
Marek S. Szczepański

Tom XII

2006

Recenzent
Urszula Swadźba

Redaktorzy naukowi
Adam Rosół
Marek S. Szczepański

Redaktor
Przemysław Lasota

Korektor
Mirosław Łapot

Projekt okładki
Sławomir Sadowski

Redaktor techniczny
Jacek Włodarczyk

© Copyright by Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie
Częstochowa 2006

ISBN 83–7098–896–2

Wydawnictwo Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie
42–200 Częstochowa, ul. Waszyngtona 4/8
tel. (0 34) 378 43 29; fax (0 34) 378 43 19.
www.ajd.czyst.pl
e-mail: wydawnictwo@ajd.czyst.pl
Wydanie I. Objętość 21,375 ark. druk. (B5).

Spis treści

Od redaktorów	5
Wielokulturowość w kontekście przemian cywilizacyjnych	7
Jolanta Ambrosewicz-Jacobs Problem kształtowania w szkole postaw otwartości i tolerancji wobec osób należących do mniejszości narodowych i etnicznych	9
Stanisław Lenik Wielokulturowość a tożsamość zbiorowa. Wybrane doświadczenia z okresu zmian politycznych w Polsce	43
Barbara Kozielska Ameryka za murami – separacja przestrzenna we współczesnych miastach amerykańskich	53
Raul Kosta Bezpieczeństwo europejskie na tle prób dialogu międzycywilizacyjnego w XXI w. na linii chrześcijaństwo - islam	67
Mateusz Stopa Etniczność a lokalność. Codziennność pogranicza w narracji członków wybranych mniejszości etnicznych	79
Ewa Drożdżikowska Tatarzy – pierwsi polscy muzułmanie. Szkic historyczno-socjologiczny	91
Tomasz Warczok Problem wielokulturowości a logika rynku. Próba ujęcia krytycznego	109
Dorota Czakon Małżeństwo wielokulturowe jako przykład tolerancji dla „obcego”	129
Varia	147
Izabela Wcisło Społeczny kontekst zachowań zdrowotnych	149
Janina Kosmala Znaczenie wiedzy w społeczeństwach przedinformacyjnych	161
Maria Królicza Przedszkole – miejsce wczesnej edukacji wielokulturowej (szkic do dyskusji)	171
Magdalena Piłat Zrozumieć feminizm	179
Edmunda Jonczyk Rosół Recenzja książki autorstwa J. Suchmiel, Polskie Stowarzyszenie Uniwersytetu Jagiellońskiego Jedność w Krakowie 1910–1939.	191
Noty o autorach	197

Od redaktorów

Oddajemy do rąk czytelników kolejny tom rocznika „Tolerancja”, którego tematem dominującym jest wielokulturowość w kontekście przemian cywilizacyjnych. W stosunku do poprzednich tomów nastąpiła więc zmiana kryterium strukturalizacji artykułów. W poprzednich tomach wyróżnialiśmy teksty o nastawieniu teoretycznym i badawczym. Od niniejszego tomu chcemy przyjąć zasadę, że większość tekstów będzie poświęcona jednemu aspektowi problematyki tolerancji. Tematyka tomu została ustalona przed rozpoczęciem kompletowania artykułów i była podyktowana wzrastającymi problemami układania stosunków pomiędzy ludźmi różnych kultur zamieszkujących na danym terytorium. Od momentu określenia dominującej problematyki tego tomu, problemy z wielokulturowością społeczeństw nie tylko nie zostały rozwiązane zgodnie z duchem idei wielokulturowego społeczeństwa, a wręcz przeciwnie, miały miejsce spektakularne wydarzenia w krajach, które uznawano za wiodące w budowie wielokulturowego społeczeństwa. Wydarzenia te skłaniają elity związane z dominującą na danym terytorium grupą kulturową do formułowania propozycji, które mają często na celu ograniczenia dalszego kulturowego różnicowania się społeczeństwa. Problem ten w dniu dzisiejszym w mniejszym stopniu dotyczy Polski, ale należy sądzić, że w nieodległej przyszłości również w naszym społeczeństwie ulegną zwiększeniu grupy odmienne kulturowo. Ważnym więc jest rozpatrywanie różnych aspektów wielokulturowości, również mając na uwadze wypracowanie odpowiedniej strategii postępowania w celu uniknięcia większych problemów w przyszłości.

Tom otwiera artykuł **Jolanty Ambrosewicz-Jacobs** poświęcony problematyce kształtowania w szkole postaw otwartości i tolerancji wobec osób należących do mniejszości narodowych i etnicznych. Artykuł zawiera omówienie podstawowych pojęć z zakresu podejmowanej problematyki oraz wyniki badań empirycznych nad postawami polskiej młodzieży wobec cudzoziemców oraz osób należących do mniejszości narodowych i etnicznych. Z kolei **Stanisław Lenik** omawia zagadnienia związane z konsekwencjami zmian politycznych w Polsce okresu transformacji dla kształtowania się tożsamości zbiorowej. W artykule **Barbary Kozielskiej** znajdziemy analizę konsekwencji powstawania zamkniętych osiedli w Ameryce dla ideologii multikulturowego społeczeństwa. Jak pisze Autorka, następuje fragmentacja miast, umacnia się podział na etnicznie jednorodne dzielnice. W zamkniętych osiedlach biali mieszkańcy odgradzają się od obcych. **Raul Kosta** zwraca uwagę na złożoność i wieloaspektowość relacji pomiędzy Zachodem a światem muzułmańskim. Autor przedstawia propozycje odpowiedzi na pytanie o przyczyny konfliktu pomiędzy cywilizacją chrześcijańską a cywilizacją islamską. Natomiast **Mateusz Stopa** podejmuje zagadnienia relacji pomiędzy etnicznością i lokalnością na podstawie badań wśród przedstawicieli trzech mniejszości – Ukraińców, Romów i Łemków. Autor analizuje zależność pomiędzy charakterem interakcji międzygrupowej a poczuciem więzi lokalnej. Innej grupie etnicznej poświęcony jest tekst **Ewy Drożdżikowskiej**, która w swoim artykule omawia historyczne związki z Rzeczpospolitą Tatarów, jednej z najmniej licznych mniejszości etnicznych zamieszkujących w Polsce. **Tomasz Warczok** prezentuje analizę roli dyskursu wielokulturowości we współczesnym świecie. Autor stawia tezę, że dyskurs wielokulturowości jest swoistym zabiegiem stosowanym przez „transnarodową klasę kapitalistyczną”, który ma za cel ukrycie rzeczywistych układów władzy i dominacji. Część tomu poświęconą wiodącej problematyce zamyka tekst **Doroty Czakon**, która analizuje małżeństwo wielokulturowe jako przykład tolerancji dla obcego na

podstawie wypowiedzi i danych statystycznych dotyczących małżeństw Katowiczian z obcokrajowcami.

Innej problematyce są poświęcone pozostałe teksty w niniejszym tomie. I tak **Izabela Wcisło** analizuje zachowania zdrowotne w kontekście stylu życia wykorzystując dostępne analizy badawcze na ten temat. Zachowani te są uwarunkowane statusem społeczno-ekonomicznym i cechami demograficznymi. Tekst **Janiny Kosmali** poświęcony jest analizie znaczenia wiedzy w społeczeństwach przedindustrialnych. Autorka analizuje przekształcenia znaczenia wiedzy w czasie przechodzenia do społeczeństwa agrarnego, a następnie przemysłowego i poprzemysłowego, czyli informacyjnego. **Mawia Królica** sygnalizuje problem edukacji wielokulturowej w polskiej oświacie, w tym jej miejsce w przedszkolu. Autorka proponuje zarys problematyki w postaci płaszczyzn refleksji nad edukacją wielokulturową w przedszkolu. Autorką ostatniego artykułu jest **Magdalena Piłat**, która podjęła próbę określenia znaczenia feminizmu w dzisiejszej Polsce w kontekście przemian cywilizacyjnych. Przybliży również kontrowersje związane z feminizmem w Polsce. Całość zamyka recenzja książki J. Suchmiel, *Polskie Stowarzyszenie Uniwersytetu Jagiellońskiego Jedność w Krakowie 1910-1930*, autorstwa **Edmundy Jonczyk-Rosół**.

Zachęcając do lektury zamieszczonych prac, prosimy o ewentualne uwagi oraz przysyłanie tekstów do następnego tomu, w którym chcemy pomieścić przede wszystkim artykuły poświęcone problemowi tolerancji w szkole.

Noty o autorach

Jolanta Ambrosewicz-Jacobs

Dr nauk humanistycznych, adiunkt, kierownik Pracowni Badań Holokaustu i Pracowni Badań Konfliktów Społecznych w Instytucie Europeistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego, doradca akademicki w Międzynarodowym Centrum Edukacji o Auschwitz i Holokauście w Państwowym Muzeum Auschwitz-Birkenau, członek Rady Programowej Panelu Ekspertów przy OBWE (Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka w Warszawie). Zainteresowania badawcze: uprzedzenia społeczne, antysemityzm, edukacja międzykulturowa, polityka pojednania. Publikacje: *Me – Us – Them. Ethnic Prejudices and Alternative Methods of Education: The Case of Poland* (2003), *Tolerancja. Jak uczyć siebie i innych* (2003, 2004), *Dlaczego należy uczyć o Holokauście?* (red. Jolanta Ambrosewicz-Jacobs i Leszek Hońdo (2003, 2004, 2005).

Dorota Czakon

Socjolog, adiunkt w Instytucie Filozofii i Socjologii Akademii Pedagogicznej w Krakowie, dyrektor Polskiego Instytutu Mediacji i Rozwiązywania Konfliktów Krajowego Stowarzyszenia Mediatorów,

e-mail: dczakon@wp.pl, tel. 606958867, 40–591 Katowice, ul. Piękna 56/9

Ewa Drożdżikowska

Ur. 1980, magister pedagogiki, absolwentka Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie, słuchaczka Studium Doktoranckiego przy Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego, asystent w Zakładzie Socjologii Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Główne zainteresowania naukowe: patologie i dewiacje społeczne, socjologia edukacji, pedagogika.

Publikacje:

– *Akty samobójcze w powiecie częstochowskim – analiza statystyk policyjnych*, „Ziemia Częstochowska” t. XXXII, red. M. Antoniewicz, Wyd. Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie 2005;

– *Życie na rauszu. Zjawisko alkoholizmu w powiecie częstochowskim w świetle danych statystycznych w latach 2000–2006* (oddany do druku do XXXIII tomu „Ziemi Częstochowskiej”).

Janina Kosmala

Doktor nauk humanistycznych, adiunkt w Zakładzie Socjologii Akademii im. Jana Długosza. Główne zainteresowania naukowe: socjologia pracy, problemy społeczeństwa informacyjnego, edukacja w społeczeństwie informacyjnym. Ważniejsze publikacje z lat 2001–2005:

– *Czytelnictwo nauczycieli*, [w:] *Edukacja wobec wielokulturowości*, red. K. Rędziński, M. Janukowicz. Wyd. WSP Częstochowa 2001;

– *Podstawy metodologiczne badań nad opieką zastępczą*, [w:] *System opieki kompensacyjnej w zjednoczonej Europie*, red. S. Badora, D. Marzec, Kraków 2002, Oficyna Wydawnicza „Impuls”;

– *Funkcjonowanie systemu opieki kompensacyjnej w warunkach reformy*, [w:] *System opieki kompensacyjnej w zjednoczonej Europie*, red. S. Badora, D. Marzec, Kraków 2002, Oficyna Wydawnicza „Impuls”;

– *Budowanie tolerancji. W dziesięciolecie powstania pisma Borussia – Kultura – Historia – Literatura*, „Tolerancja. Szkice i Studia”, t. VIII, pod red. A. Rosoła, M. Szczepańskiego. Wyd. WSP, Częstochowa 2002;

– *Miejsce pracy jako przejawy wielokulturowości*. [w:] Prace Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie. Psychologia X, red. serii i tomu Romuald Derbis, Częstochowa 2003;

– *Kwalifikacje pracownika a praca nauczyciela w społeczeństwie informacyjnym*, Prace Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie. „Psychologia” XI, red. serii i tomu R. Derbis, Częstochowa 2003;

– *Tolerancja wobec procesów informatyzacji życia*, „Tolerancja. Szkice i studia”, t. X, pod red. A. Rosoła, M. Szczepańskiego. Wyd. WSP, Częstochowa 2003;

– *System edukacyjny w społeczeństwie informacyjnym*, [w:] Marek Sokołowski (redakcja naukowa), *Edukacja medialna. Nowa generacja pytań i obszarów badawczych*, Oficyna Wydawnicza „Kastalia”, Olsztyn 2004;

– *Kompetencje informatyczne nauczycieli*, [w:] *Polska w drodze do społeczeństwa informacyjnego. Między rozwojem a wykluczeniem w zjednoczonej Europie*, red. A. Marzec, I. Wagner, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa 2005.

Raul Andrzej Kosta

Adiunkt w Katedrze Stosunków Międzynarodowych Akademii Humanistyczno-Technicznej w Bielsku Białej.

Ostatnia publikacja:

– *Światowy lider czy hegemon? Rola Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej w budowie światowego systemu bezpieczeństwa*, „Myśl Wojskowa” 2006, nr 3, s. 31–42.

Barbara Kozielska

(17. 04. 1977) ekonomista, doktorantka Wydziału Zarządzania Politechniki Śląskiej. Przygotowuje pracę doktorską na Uniwersytecie Śląskim z zakresu socjologii miasta. Publikacje:

– *Segregacja, separacja, nietolerancja*, [w:] *Tolerancja i nietolerancja. Wybrane zagadnienia*, R. Borkowski (red.), Kraków, 2002, s. 27–39;

– Borkowski Robert; Kulińska Lucyna, Paterek Włodzimierz, Kozielska Barbara, *Internet i polityka*, [w:] *Polskie doświadczenia w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego. Materiały ogólnopolskiej konferencji naukowej*, L.H. Haber (red.), Kraków 2002, s. 443–453;

– *Jasne i ciemne strony miasta. Społeczno-przestrzenna dywersyfikacja przestrzeni Gliwic*, Studia Humanistyczne Rocznik AGH, t. 3, Kraków 2005, s. 123–136.

Maria Królica

Doktor nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki uzyskany na Uniwersytecie Śląskim; adiunkt w Instytucie Edukacji Przedszkolnej i Szkolnej Akademii im. J. Długosza w Częstochowie; twórca, kierownik i wykładowca Podyplomowych Studiów Wychowania Przedszkolnego w Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie (od 1999 roku do dziś); współtwórca i wykładowca Kolegium Nauczycielskiego w Wieluniu; podstawowy kierunek zainteresowań naukowych i prowadzonych badań – pedagogika przedszkolna, a w jej obrębie alternatywność edukacji przedszkolnej oraz wychowanie patriotyczne w kontekście wielokulturowości oraz innych uwarunkowaniach początku XXI wieku. Autorka wielu artykułów, redaktor prac zbiorowych i monografii. W ostatnim czasie opublikowała m.in.:

– *Obraz mediów w oczach uczniów klas początkowych – przyczynek do określenia roli nauczyciela w edukacji medialnej*, [w:] *Nauczyciel i uczeń we wspólnej przestrzeni edukacyjnej*, red. W. Grelowska, J. Karbowiczek, Wyd. im. S. Podobińskiego AJD, Częstochowa 2005;

– *Media w realizacji wychowania patriotycznego dzieci przedszkolnych*, [w:] *Dziecko w świecie wiedzy, informacji i komunikacji*, S.T. Juszczak, I. Polewczyk, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2005;

– *Twórczość dziecka jako jedna z dróg budowania jego relacji z ojczyzną*, [w:] *Kreatywność w edukacji elementarnej*, red. W. Szlufik, E. Piwowarska, Wyd. im. S. Podobińskiego AJD, Częstochowa 2005;

– *Aktualnyje paradigmy doszkolnowo wospitanija w Polsce*, [w:] *Pedagogika i psychologia*, red. G.G. Filipczuk i in., Ruta, Czerniwci (Ukraina) 2005;

– *Drama i happening w edukacji przedszkolnej*, Impuls, Kraków 2006.

Stanisław Lenik

Ur. 1959, socjolog, adiunkt w Zakładzie Socjologii Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, absolwent socjologii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, doktorat na Wydziale Nauk Społecznych KUL. Zainteresowania naukowe: socjologia narodu, tożsamość zbiorowa, pamięć społeczna.

Ostatnie publikacje:

– *Tożsamość narodowa młodych Polaków*, Częstochowa 2002;

– *Tożsamość zagubiona i odnajdywana. Uwarunkowania i perspektywy*, [w:] Derbis R. (red.), *Niepokoje i nadzieje współczesnego człowieka. Człowiek w sytuacji przełomu*, Częstochowa 2003;

– *O potrzebie i możliwościach badania pamięci społecznej dzisiaj*, [w:] Rosół A., Szczepański M.S. (red.), *Tolerancja. Studia i szkice*, t. XI, Częstochowa 2005.

Magdalena Pilat

(ur. 1978), dr socjologii, Wydziału Nauk Społecznych, Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Pracownik Politechniki Śląskiej, Wydziału Organizacji i Zarządzania w Zabrze.

Prowadzi zajęcia ze wstępu do socjologii, socjologii miasta, socjologii organizacji, historii myśli socjologicznej.

Wykaz publikacji:

1. *W labiryncie e-mail świata*, [w:] A. Rosół, M. S. Szczepański (red.): *Tolerancja*, tom X, WSP, Częstochowa 2003;

2. *Przeobrażenia we wnętrzach śląskich domostw: żona górnika „wczoraj” i „dziś”*, [w:] A. Rosół, M.S. Szczepański (red.): *Tolerancja*, tom XI, WSP, Częstochowa 2005.

Mateusz Stopa (1979)

Wyższa Szkoła Społeczno-Gospodarcza w Tyczynie

– absolwent Uniwersytetu Rzeszowskiego (2003), kierunek socjologia, specjalizacja samorządowa;

– doktorant na Uniwersytecie Śląskim, Wydział Nauk Społecznych, Instytut Socjologii, Zakład Socjologii Rozwoju, promotor prof. dr hab. Marek S. Szczepański;

– członek Polskiego Towarzystwa Socjologicznego (PTS), oddział w Rzeszowie;

– członek European Sociological Association (ESA).

Ostatnie publikacje:

– *Powyborcza scena polityczna w opinii mieszkańców województwa podkarpackiego. Komunikat z badań*, „Tyczyńskie Zeszyty Naukowe” nr 1–4/2005 (15), s. 153–166 (współautorstwo M. Palak);

– *Granice w strategiach działania instytucji mniejszości narodowych z Braniewa, Gródka, Sejna i Zagórza*, [w:] *Granice na pograniczach. Z badań społeczności lokalnych wschodniego pogranicza Polski*, Kurczewska J., Bojar H. (red.), 2005, IFiS PAN, Warszawa, s. 351–364;

– *Relacje między samorządem gminnym a mniejszością ukraińską na przykładzie gmin Medyka, Radymno i Stubno*, [w:] Malikowski M., Wojakowski D. (red.), 2005, *Granice i po-*

granicza nowej Unii Europejskiej. Z badań regionalnych, etnicznych i lokalnych, NOMOS, Kraków, s. 259–274;

– *Tożsamość regionalna mieszkańców Podkarpacia. Nowa rzeczywistość czy tylko życzenie?*, [w:] Drozdowicz Z. (red.), 2005, *Europa wspólnych wartości*, t. 2, „Humaniora”, Poznań, s. 203–214.

Tomasz Warczok

Zatrudniony na stanowisku lektora (dawny asystent) w Instytucie Studiów Społecznych Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Raciborzu. Uczestnik seminarium doktoranckiego prowadzonego przez prof. dr. hab. Wojciecha Świątkiewicza w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Główne zainteresowania naukowe koncentrują się wokół socjologii kultury, socjologii ekonomicznej i socjologii religii ze szczególnym naciskiem na problematykę zmiany społecznej, globalizacji i późnonowoczesnego kapitalizmu.

Wybrane publikacje:

– *Ryzyko i jego klasowa dystrybucja w społeczeństwie późnonowoczesnym*. [w:] J. Królikowska (red.), *Problemy społeczne w grze politycznej*, Warszawa 2006;

– *Trauma globalizacyjna a nowe formy stratyfikacji*. W: M. Łuczak, A. Wuwer (red.), *Caritas w globalnej wiosce*, Katowice – Piekary Śl. 2006;

– *Medialna debata gospodarcza - między tradycją a wyzwaniami przyszłości. Refleksje socjologiczne* (współautor: Borys Cymbrowski). [w:] R. Paradowski (red.), *Religia, prawo reklama. Dylematy kultury współczesnej*, Warszawa 2006;

– *Konsumpcja jako strategia zaradcza wobec traumatogennych zjawisk globalizacji*. [w:] A. Jawłowska. M. Kempy (red.), *Konsumpcja – istotny wymiar globalizacji kulturowej*, Warszawa 2005.

Izabela Wcisło

Ukończone studia magisterskie w zakresie socjologii na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego (2002). Od 2004 roku uczęszcza na seminarium doktoranckie prowadzone przez prof. Marka Szczepańskiego. Praca zawodowa: Blok Operacyjny I Kliniki Kardiologii w SPSK nr 7 w Katowicach; stanowisko – pielęgniarka anestezjologiczna.